

ПОНЯТТЯ БЕЗПЕКИ ТА ГІГІЄНИ ПРАЦІ

Вінницька Д. С.
м. Полтава

Анотація. У статті проаналізовано різні точки зору щодо визначення понять «охорона праці», «техніка безпеки», «безпека й гігієна праці». Установлено співвідношення цих категорій. Визначено поняття безпеки й гігієни праці, з'ясовано його зміст і місце в системі трудового права.

Ключові слова: охорона праці, безпека і гігієна праці, трудове право, безпечні та здорові умови праці.

У преамбулі Закону України «Про охорону праці» (Закон України від 14 жовтня 1992 р. № 2694-ХІІ) застосовуються терміни «безпека» і «гігієна праці». Цей Закон визначає основні положення щодо реалізації конституційного права працівників на охорону їх життя і здоров'я у процесі трудової діяльності, на належні, безпечні й здорові умови праці, регулює за участі відповідних органів державної влади відносини між роботодавцем і працівником з питань безпеки, гігієни праці та виробничого середовища й установлює єдиний порядок організації охорони праці в Україні. У тексті Закону використовуються терміни «промислова безпека», «охорона здоров'я», «безпека й гігієна праці», «безпека праці». Утім жоден із зазначених термінів у Законі не визначається.

У галузі трудового права поняття безпеки праці докладно досліджено Л. П. Амелічевою. На думку Л. П. Амелічевої, безпека праці (безпечні та здорові умови праці) – це умова трудового договору як правомірного акту, що визначає систему прав і обов'язків сторін трудового договору (які або узгоджені сторонами трудового договору, або завчасно визначені законами й іншими нормативними актами з питань безпеки, гігієни праці й виробничого середовища), реалізація яких повинна забезпечити працездатність, безпечне життя та здоров'я працівників, безпечність виробничого середовища.

У сучасній науковій літературі термін «безпека праці» визначається Н. М. Хуторян і Ю. В. Баранюк, на думку яких, безпека праці є системою правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних заходів, спрямованих на створення безпечних для здоров'я працівників умов праці. Це визначення є близьким до поняття «охорона праці», що міститься в ст. 1 Закону України «Про охорону праці», відповідно до якої охорона праці – це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я й працездатності людини в процесі трудової діяльності.

Науковці нерідко ототожнюють поняття «безпека праці» та «охорона праці». Так званий змішаний підхід до категорій «безпека праці», «гігієна праці» має місце в європейському трудовому праві. Як відзначає В. Зваард, за інтегральними підходами у правовій науці деяких країн Європи продукуються такі комплексні поняття, як «безпека праці й охорона здоров'я», «безпека праці й гігієна праці (санітарія)» тощо.

Отже, можна дійти висновку про те, що інтегрований підхід до поняття «безпека й гігієна праці» має право на існування, але зазначене поняття й поняття «охорона праці» не є тотожними, тому повинні відокремлюватися.

У вузькоспеціальному розумінні під охороною праці зазвичай розуміють норми окремого однойменного інституту трудового права, що містяться в різних джерелах права. До них належать такі:

- 1) норми, що містять вимоги із забезпечення здорових і безпечних умов праці,

запобігання виробничому травматизму, загальним і професійним захворюванням;

2) норми, що гарантують право працівника на працю в умовах, які відповідають вимогам безпеки й гігієни, а також захист працівника в разі отримання травм або захворювань у період роботи, особливо травм і захворювань, пов'язаних із виконанням його трудових обов'язків;

3) норми, що забезпечують участь працівників і професійних спілок у встановленні умов праці;

4) норми, що забезпечують здійснення нагляду й контролю за реалізацією зазначених вимог у галузі охорони праці;

5) норми, що встановлюють відповідальність за порушення в галузі охорони праці.

Висновки. Норми з безпеки та гігієни праці є складовою правового інституту охорони праці та здоров'я працівників. У цьому розумінні безпеку й гігієну праці доцільно розглядати як сукупність норм, правил і нормативів, що встановлюють засоби запобігання небезпечним і шкідливим для здоров'я людини факторам, зменшення або усунення їх на робочих місцях, а також вимоги щодо створення здорового виробничого середовища. Норми з безпеки праці спрямовані передусім на створення безпечних умов праці, під якими варто розуміти умови праці, за яких вплив на працівників шкідливих та (або) небезпечних виробничих факторів виключений чи рівні їхнього впливу не перевищують установлених нормативів. Норми про гігієну праці встановлюють вимоги щодо здорового виробничого середовища, тобто комплекс санітарно-гігієнічних заходів і засобів зі збереження здоров'я працівників. У такому розумінні поняття «безпека й гігієна праці» є вужчим за змістом поняття «охорона праці та здоров'я працівників».

Список використаної літератури

1. Голощапов С.А. Правовые вопросы охраны труда в СССР / С.А. Гоощапов. - М. : Юрид. лит., 1982. - 200 с.
  2. Про охорону праці : Закон України від 14 жовтня 1992 р. № 2694-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 49. - Ст. 668.
  3. Прокопенко В.І. Трудове право України : [підруч. для студ. вищ. навч. закл.] / П.І. Прокопенко. - Х. : Фірма Консум, 2000. - 192 с.
  4. Панасюк О.Т. Аксиологические аспекты трудового права : дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.05 / О.Т. Панасюк. - К., 1993. - 212 с.
  5. Амелічева Л.П. Забезпечення безпеки і гігієни праці як умови трудового договору : [монографія] / Л.П. Амелічева. - Донецьк : Норд-Прес, ДонНУ, 2010. - 179 с.
  6. Юридична енциклопедія / під ред. Ю.С. Шемшученка. - К. : Вид-во «Українська енциклопедія» імені М.П. Бажана, 1998. - Т 1. - 1998. - 768 с.
  7. Европейская законодательная деятельность в области безопасности и гигиены труда - 1996 [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://www.safework.ru>.
  8. Конвенції та рекомендації, ухвалені Міжнародною організацією праці. 1919-1964. - Женева : Міжнародне бюро праці, 1999. - Т 1. - 1999. - С. 770-771.
  9. Трудовое право России : [учебник] / под ред. С.П. Маврина, Е.Б. Хохлова. - М. : Юристь, 2003.
  10. Трудовое право : [учебник] / [Н.А. Бриллиантова и др.] ; под ред. О.В. Смирнова, О.Н. Смигиревой. - 3-е изд., перераб. и доп. - М. : ТК Велби, Проспект, 2007.
  11. Прилипко С.М. Трудове право України : [підручник] / С.М. Прилипко, О.М. Ярошенко. - 2-ге вид., переробл. і доп. - Х. : ФІНН, 2009. - 728 с.
- Ізуїта П.О. Правове регулювання охорони праці в умовах ринкової економіки : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.05 «Трудове право; право соціального забезпечення» / П.О. Ізуїта. - Х., 2008. - 18 с.